

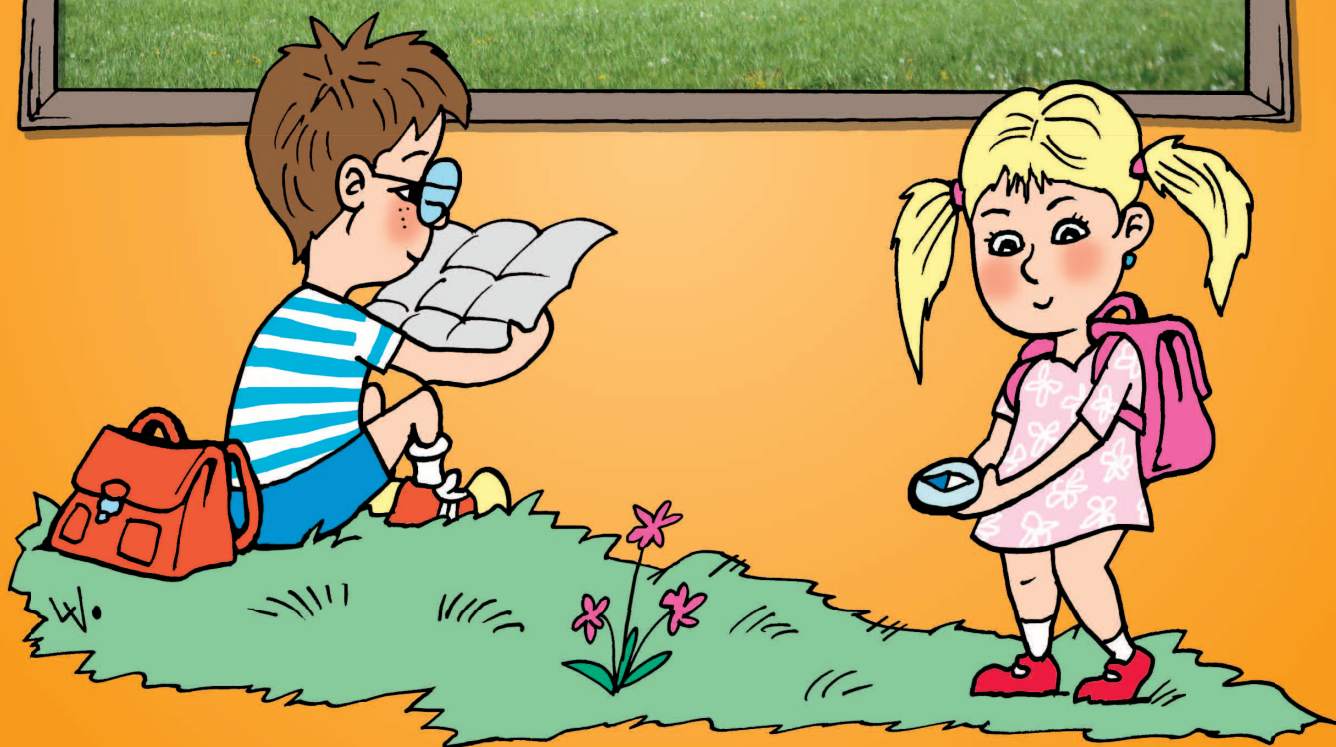
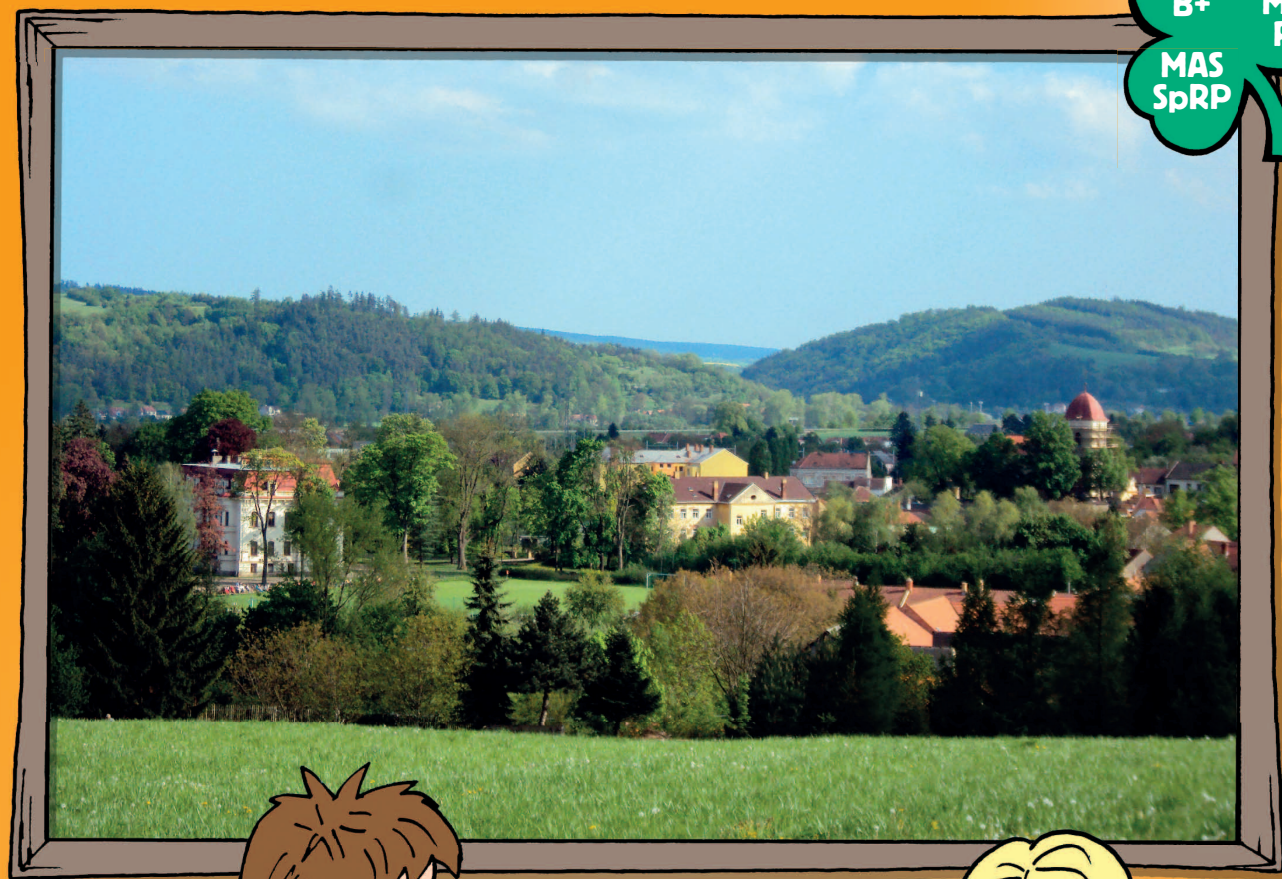
Čítanka prvouky

Svitávka

MAS
B+

MAS
PV

MAS
SpRP

Autoři textu: Mgr. Marcela Houdková, Mgr. Daniela Mašková,
PaedDr. Zdeněk Peša

Autoři fotografií: Mgr. Daniela Mašková, Mgr. Marcela Houdková,
Jakub Matějka, Barbora a Justýna Šacherovy, www.zapletalovi.eu

Autor ilustrací: Lubomír Vaněk

Autor dětské kresby: Vojtěch Daniš

Publikace byly vydány díky realizaci projektu spolupráce Programu rozvoje venkova s názvem:
Venkov-můj domov aneb „Víš, kde žiješ?“, který společně připravily Místní akční skupina
Boskovicko PLUS, o.s., Místní akční skupina Partnerství venkova a Místní akční skupina
Sdružení pro Rozvoj Poličska o.s.

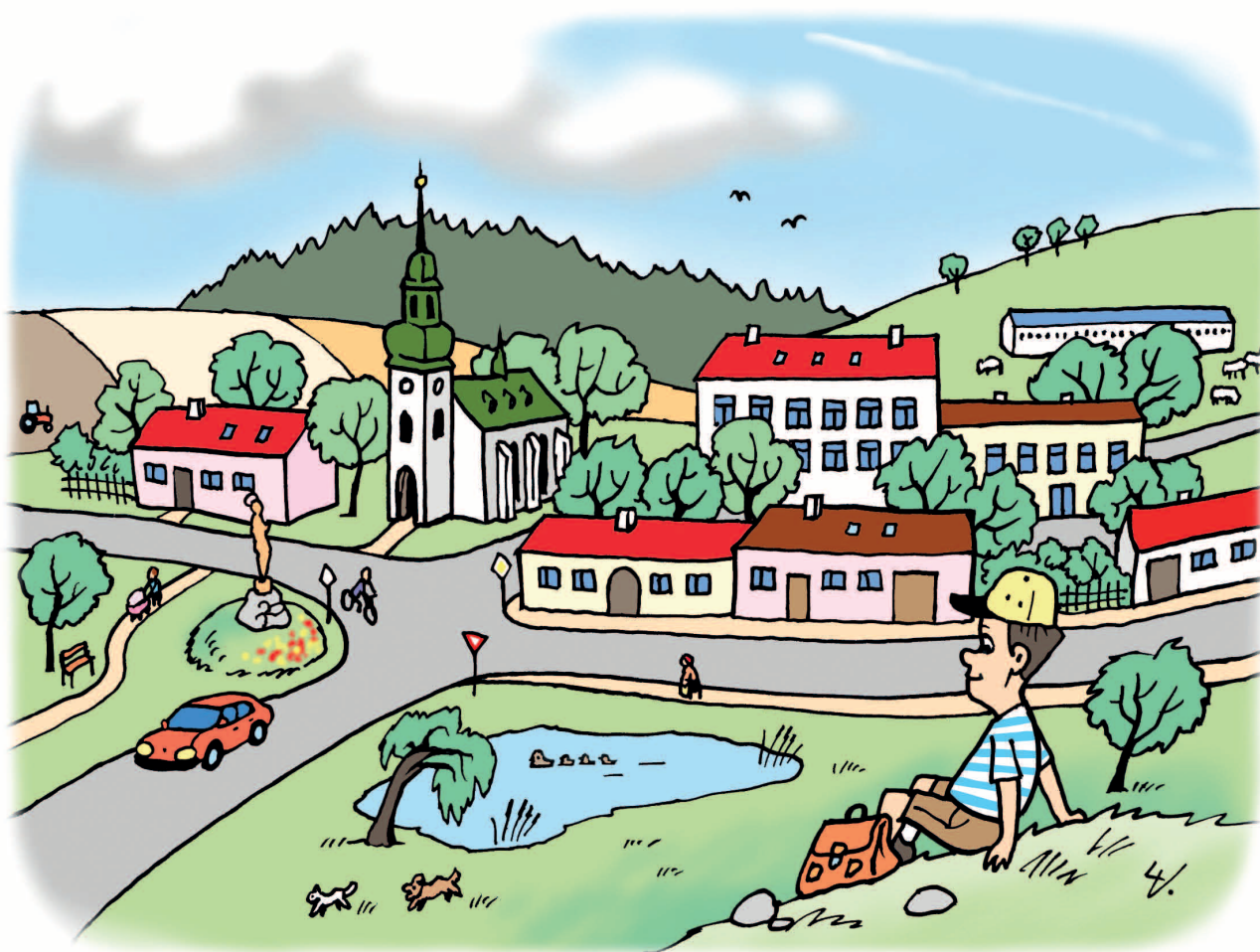
Grafická příprava: A.G.A. studio, s.r.o.

Vydáno v roce 2012

Domov a svět

Každý školák přichází do školy z místa, kde žije. Je to místo, kterému říkáme bydliště, nebo častěji domov. Pojmenováváme tak byt, ve kterém žijeme se svými rodiči, ale můžeme tak pojmenovat i širší okolí své obce i s okolní krajinou.

Listováním v této čítance se budeme snažit, abychom svůj domov poznali co nejlépe. Budeme se krajinu domova nejen učit poznávat, ale i chránit. Poznáme rostliny, zvěř, práci a také život dospělých. Zjistíme, že krajina našeho domova sousedí s jinými krajinami. Ty pak sousedí s dalšími a všechny jsou součástí naší vlasti – České republiky.

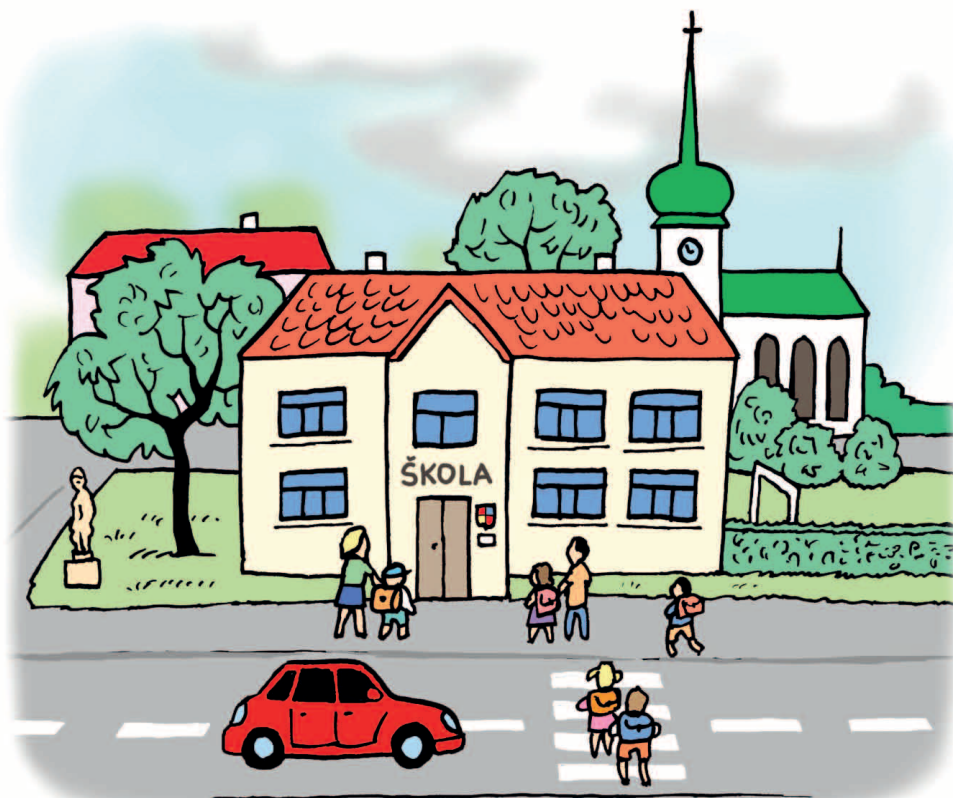
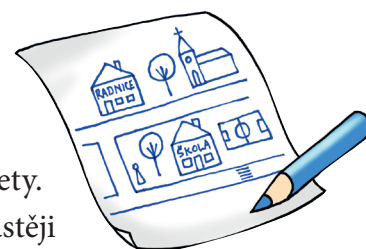

Okolí školy

Měsíc září zahajuje nový školní rok. Na každém místě v celé naší zemi se začínají po prázdninách učit žáci ve svých školách.

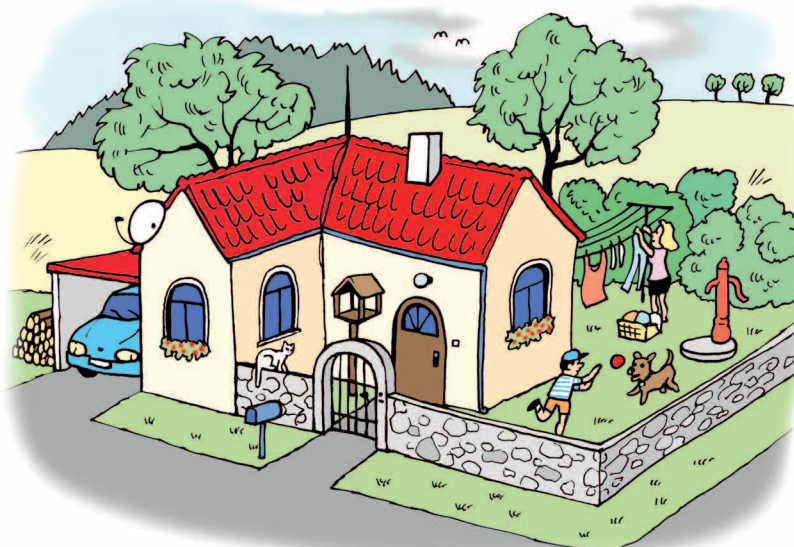
Přivítají je jejich učebny s lavicemi a židličkami, šatny, chodby i kabinety. Aby se ve škole mohli učit, musí do ní přijít nebo se nechat dovézt, nejčastěji autobusem.

V okolí školy se pohybuje hodně dětí, a proto musí být děti i řidiči vozidel v silničním provozu velmi opatrní.

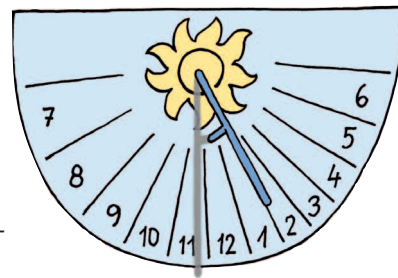
Okolí domova

Když se řekne slovo domov, představí si každý z vás svou maminku, tatínka, své blízké. Potom si vzpomenete na dům, ve kterém bydlíte, na stromy a květiny na zahrádce. Na místo, kde si rádi hrajete. Jistě si vzpomenete také na své první výpravy do okolí domova.

Polední stín

Slunce na bezmračné obloze ozařuje svými paprsky vše, co je na zemi. Pak mají i lidé, domy a stromy svůj stín. Ten je ráno a večer dlouhý, v poledne nejkratší. Ještě jednu zvláštnost má polední stín. Slunce v poledne svítí od jihu a krátký stín předmětů směřuje k severu.

Řekli jsme si, že jak se pohybuje Slunce na obloze, mění se i poloha stínu. Toho využívali naši předkové, když umísťovali na stěny zámků a kostelních věží sluneční hodiny. Pokud bychom si je chtěli pořídit i my, postupovali bychom takto:

Na rovnou plochu před domem nebo školou vbodneme do země asi 1 metr dlouhou tyč. Každou celou hodinu vyznačíme stín, který tyč vrhá na zem. Zatlučeme zde kolík nebo vyryjeme do země rýhu. Místo označíme číslem, které odpovídá času na hodinkách. Druhý den již hodinky nepotřebujeme, protože stín tyče ukáže na vrypech či kolících postupující čas a denní hodinu.

V naší zemi používáme tzv. letní čas. Proto nejkratší stín, směřující k severu, bude podle letního času seřazených hodinek nikoli ve 12 hodin, ale ve 13 hodin (jedna hodina odpoledne).

Světové strany

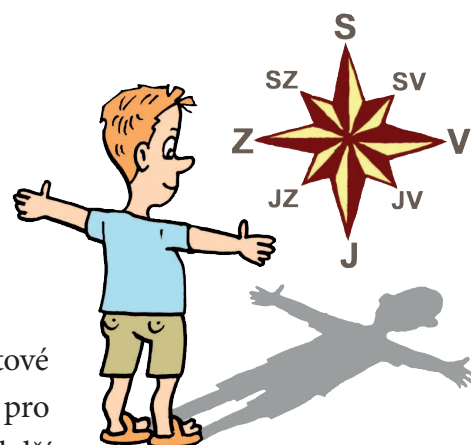
Řekli jsme si, že v pravé poledne ukazuje stín předmětu na sever. Postavme se tedy v poledne tak, aby nám slunce svítilo do zad. Náš stín ukazuje na sever, upažená pravá ruka na východ, levá na západ a zády stojíme k jihu.

Sever (S), jih (J), východ (V) a západ (Z) jsou hlavní světové strany. Protože vyznačení čtyř hlavních světových stran pro přesnější určení směrů v krajině nestačí, používáme ještě další čtyři směry. Ty nazýváme vedlejší světové strany.

Mezi severem a východem – severovýchod (SV), mezi jihem a východem – jihovýchod (JV), mezi jihem a západem – jihozápad (JZ) a mezi severem a západem – severozápad (SZ).

Vyznačení hlavních a vedlejších světových stran se nazývá směrová růžice.

Protože určení světových stran, například podle poledního stínu, není příliš přesné, používají lidé k určení světových stran kompas. Jeho otočná magnetická střílka směřuje vždy na sever!

Kam směřuje nejkratší stín?

Kam směřuje stín předmětů při západu slunce?

Která světová strana je proti východu? Která proti jihozápadu?

Kam směřuje magnetická střílka kompasu?

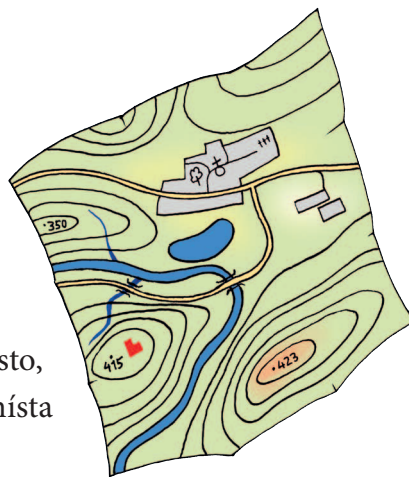

Na vyhlídce

Vyhledáme-li vyvýšené otevřené místo v krajině, kde nám nebrání ve výhledu stromy, pak můžeme otevřít mapu a najít v ní celou řadu věcí, které tvoří krajinu, jež pozorujeme – například kopce a potoky, lesy i budovy.

K orientaci mapy nám pomůže kompas s určením severu. Místo, kde stojíme, je pak v nějaké výšce, kterou lidé určují podle výšky místa nad mořem. Té říkáme nadmořská výška.

V mapě najdeme u vrcholku kopců čísla, která udávají nadmořskou výšku v metrech. Tvary kopců a údolí v mapě označují vrstevnice. Jedná se o čáry v mapě označující stejnou nadmořskou výšku ve vrstvách. Jsou-li vrstevnice blízko sebe, znamená to, že je svah strmý, větší vzdálenosti vrstevnic pak naopak znamenají pozvolné stoupání či klesání krajiny.

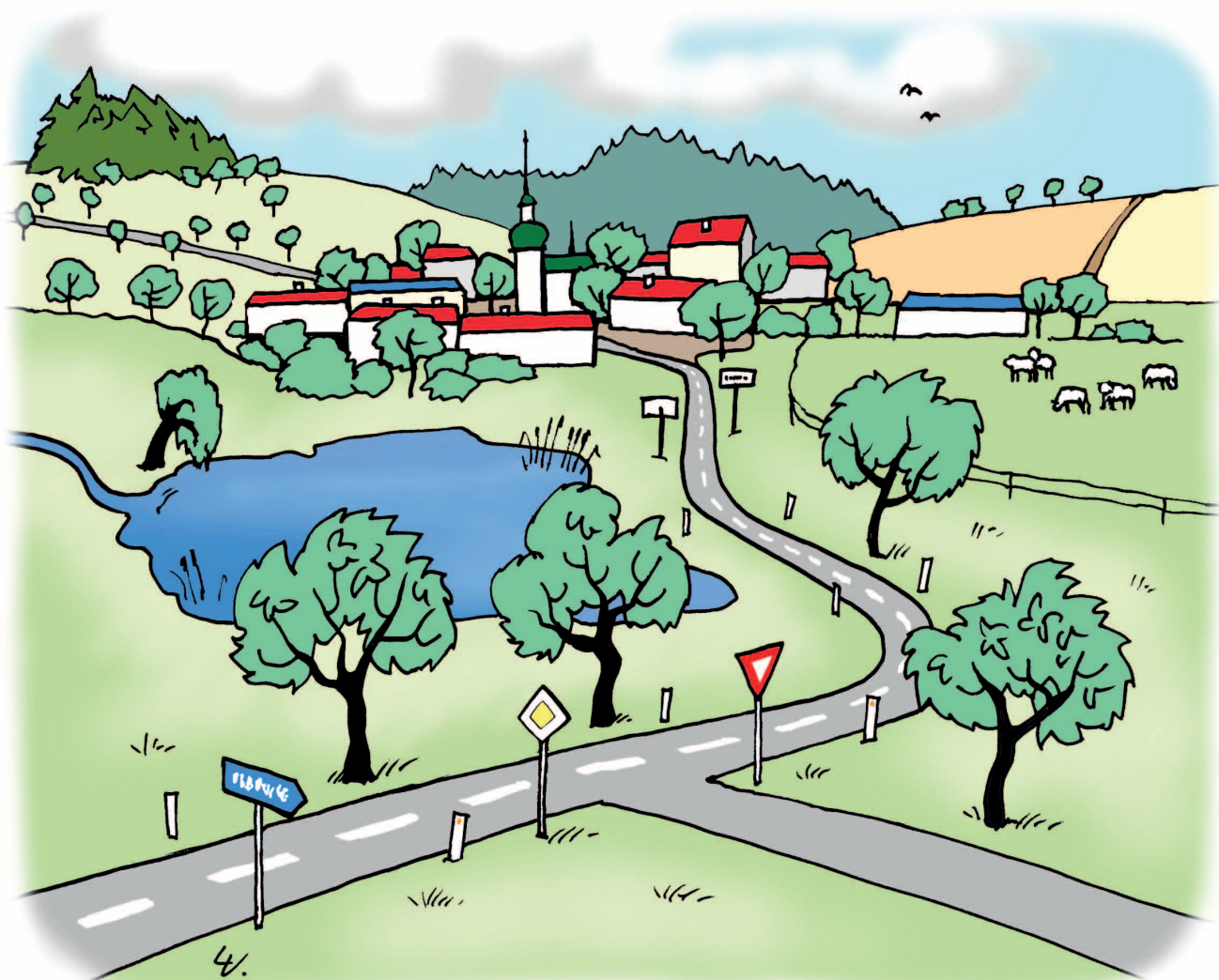

Poloha obce v krajině

Obce vznikaly postupně výstavbou obydlí v původní, člověkem nepoznamenané krajině plné lesů a stepí protkané vodními toky.

Vznikaly tam, kde byly pro život člověka dobré podmínky a kde krajina poskytovala možnost obživy. Tou bylo dříve především zemědělství. Pole a políčka získali lidé pokácením lesů, potřebu vody pak naplnila blízkost potoků a řek.

Spojení mezi obcemi tvořila síť cest a později silnic vedoucích od jedné obce ke druhé. Podél těchto cest se pak v obcích stavěly další a další domy.

Dopravní značky, dopravní kázeň

Dopravní ruch musí být řízen, aby nenastal nepřehledný zmatek. Neštěstí na silnicích přibývá, a proto ve všech obcích, i v těch s menším provozem, musí se všichni lidé řídit dopravními značkami.

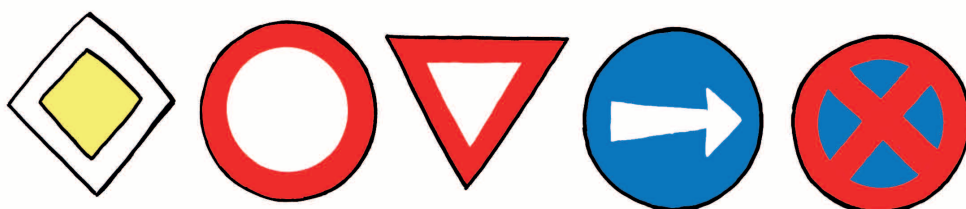
Protože i ti nejmenší žáci školy se podílejí na dopravním ruchu obce jako chodci, budeme si prozatím pamatovat, že jsou značky, které dávají výstrahu – výstražné, zakazující – zákazy, příkazující nebo ty, co něco vysvětlují nebo radí – informační.

Nakresli dopravní značky, které jsou na silnici a ulicích v okolí tvé školy. Vysvětli, co znamenají.

Viděl jsi křižovatku řízenou světelnými signály? Kde?

Spojení obce se sousedními obcemi

Někteří spolužáci dojíždějí denně do školy, někteří rodiče do zaměstnání. Někdy se vypravíme za svými příbuznými či známými, kteří žijí daleko od nás. Často jim potřebujeme dát nějakou zprávu.

Pro všechny tyto případy je nutné spojení obce se sousedními obcemi i do dalších míst. V minulosti nebylo tolik možností spojení s okolím jako dnes – chodilo se pěšky, jezdilo na koni nebo na voze, až v předminulém století byla do mnoha obcí zavedena železnice.

Rychlým a užitečným služebníkem je telefon, s jehož pomocí můžeme hovořit nejen s kamarádem v sousedním domě, ale i s lidmi za oceánem. Rychle můžeme komunikovat pomocí sms zpráv z mobilního telefonu, nebo e-mailem prostřednictvím počítače. Důležité, osobní dopisy a balíky posíláme poštou. Každá pošta má své směrovací číslo, které se uvádí do adresy.

Dopravní nehoda

Protože jsou děti účastníky silničního provozu, mohou se zde stát svědky nebo dokonce účastníky dopravní nehody. Často ji zavíní svojí neopatrností řidiči, ale i chodci. Mezi chodci jsou to často právě děti.

Důležitá telefonní čísla:

Policie.....	158
Záchranná služba.....	155
Hasiči	150
Tísňové volání	112
(jednotné evropské číslo)	

Dopravním nehodám lze ale předcházet. Především dodržováním pravidel silničního provozu, ale také opatrností při přecházení vozovky, nebo dokonalým vybavením jízdního kola.

Jestliže však už k dopravní nehodě dojde, mohou pomoci i děti. Nejspolehlivěji pomohou, když přivolají co nejrychleji někoho dospělého. Ten zařídí vše nezbytné, přivolá policii a záchrannou službu. Někdy, když auto hoří, nebo je nutné zraněné z vozu vyprostit, jsou přivoláni hasiči. Může se stát, že žádná dospělá osoba není k dosažení. Potom se musíte zachovat jako dospělí a pomoc přivolat sami.

Přestože jsou tato telefonní čísla v každém telefonním seznamu, zapiš si je raději hodně hluboko do své paměti!

Viděl jsi někdy dopravní nehodu?

Co se stalo?

Předved' telefonický hovor při ohlášení dopravní nehody. Kam budeš volat?

Jak se máš chovat jako chodec?

Jak přecházíš ulici?

Víš, jak se chovat na zastávce autobusu?

Na co musíš dbát jako cyklista?

Radnice, obecní úřad

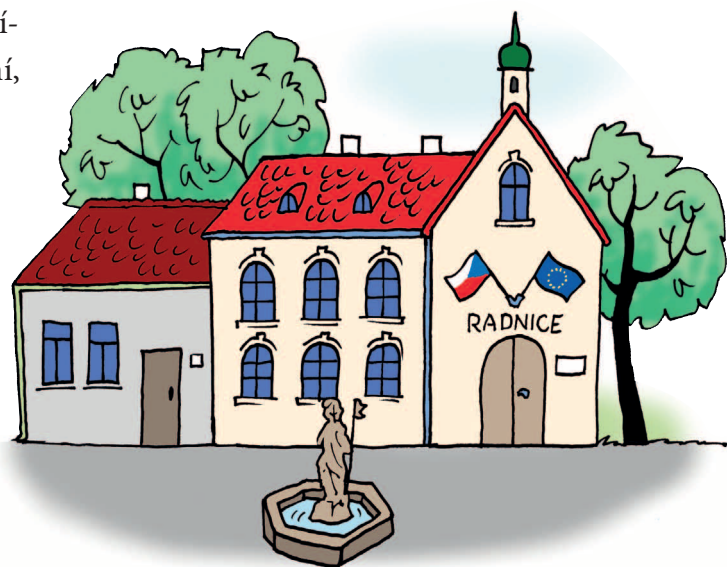
Všechny obce a život v nich řídí samospráva obce, kterou tvoří lidé, které si zvolili občané ve volbách. Říkáme jim zastupitelé. Ti pak ze svého středu zvolí starostu a ve větších obcích také radu obce. Starosta pak stojí v čele obecního či městského úřadu.

Úkolem zvolených zastupitelů je, aby po jejich čtyřleté volební období dělali vše potřebné, co občanům pomáhá ke spokojenému životu. Jejich úsilí zhodnotí pak občané v dalších volbách.

Není toho málo, co mají na práci, například starost

o místní komunikace, zdravotnická zařízení, školy, kulturní a sportovní zařízení, starost o veřejnou dopravu, vodovod a kanalizaci, o dobré životní prostředí, likvidaci odpadů a další oblasti života obce.

Občané by měli městskému úřadu při plnění všech těchto úkolů podle svých možností pomáhat.

Služby v obci

Mnoho věcí si lidé ve svých domácnostech udělají sami. Někdy však jejich šikovnost nestačí, jindy si chtějí ušetřit námahu a čas. Použijí tedy služeb poskytovaných pracovníky příslušné profese. Ne každý si poradí s kapajícím kohoutkem, málokdo vymaluje byt a opravu televizoru můžeme svěřit jen odborníkům.

Obchody, čistírna oděvů, autoopravna, kadeřník, krejčovství, klempíř, elektrikář, švadlena; to je jen námatkou několik služeb, které lidé v obci vyhledávají.

Mezi služby pro občany řadíme i služby pošty a banky, například spořitelny. Platí, že čím více je dobrých služeb v obci, tím lépe a spokojeněji tam lidé žijí.

Které služby využívá vaše rodina nejčastěji?

Které služby jsou u vás v obci?

Za kterými službami musí občané jezdit jinam?

Které služby poskytují ostatním občanům tví rodiče, příbuzní a známí?

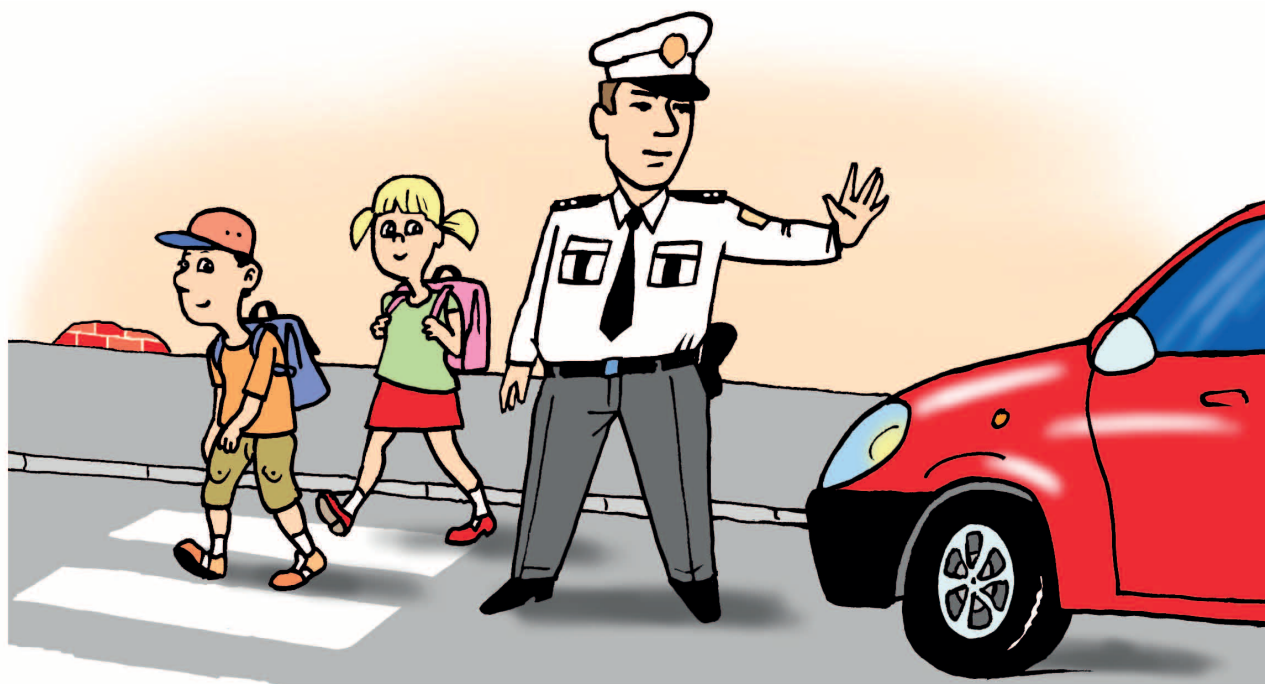

Zdraví a bezpečnost občanů

Zdraví je největší a nejcennější bohatství každého člověka a zdraví občanů je důležité pro každý stát. Zdravé děti chodí pravidelně do školy, zdraví občané pracují v továrnách a podnicích.

Nemoc dětí i dospělých výrazně zasahuje do jejich života. Péče o zdravotní zařízení je proto jeden z hlavních úkolů státu.

O bezpečnost občanů se stará Policie České republiky, v některých obcích jim pomáhá obecní či městská policie.

Kultura a sport v obci

Většina lidí v našem okolí jsou lidé kulturní. Dovedou ocenit vzdělání, rádi čtou, vkusně se oblékají. Téměř každá domácnost má knihovnu, rozhlasový přijímač, televizor, sbírku CD s hudbou, kterou členové domácnosti poslouchají. V bytech najdeme obrazy, sklo, porcelán a jiné věci, které si lidé pořízují pro radost.

Mezi důležité chvíle života občanů patří čas věnovaný sportu. O jeho dobrém vlivu na naše zdraví nikdo nepochybuje.

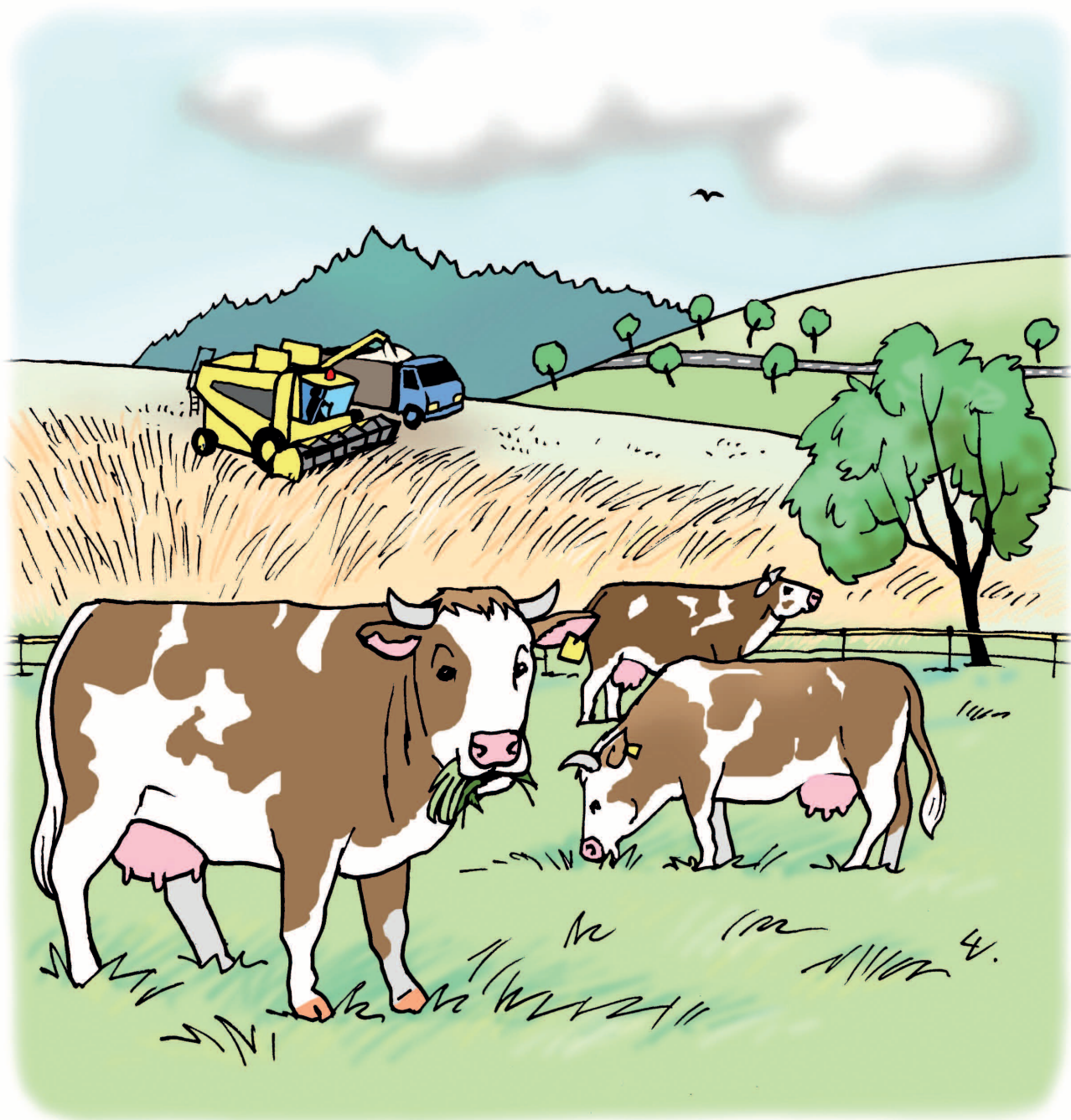

Zemědělství v obci

Zemědělství je činností člověka, která jej provází od nepaměti. Vedle pěstování řady plodin chováme i domácí zvířata. Právě práce lidí v zemědělství zajišťuje výrobu potravin.

Na rozdíl od těžké práce v minulosti je dnes práce v zemědělství sice často namáhavá, ale díky moderním strojům a zařízením pracuje v zemědělství mnohem méně lidí, než tomu bylo za časů našich prarodičů.

Vedle chovu hovězího dobytka, prasat, ovcí a drůbeže se zemědělci v regionu zabývají pěstováním řady zemědělských plodin. To se děje převážně prostřednictvím velkých zemědělských podniků, zatímco práce na malých farmách se často zaměřuje na ekologické zemědělství bez použití průmyslových hnojiv.

Výrobní podniky v obci

Rodiče některých žáků školy pracují v úřadech, ve zdravotnictví, jako řidiči, v obchodech i v zemědělství. Někteří také samostatně podnikají – ve stavebnictví, ve službách, kovovýrobě. Mnoho lidí pracuje ve výrobních podnicích.

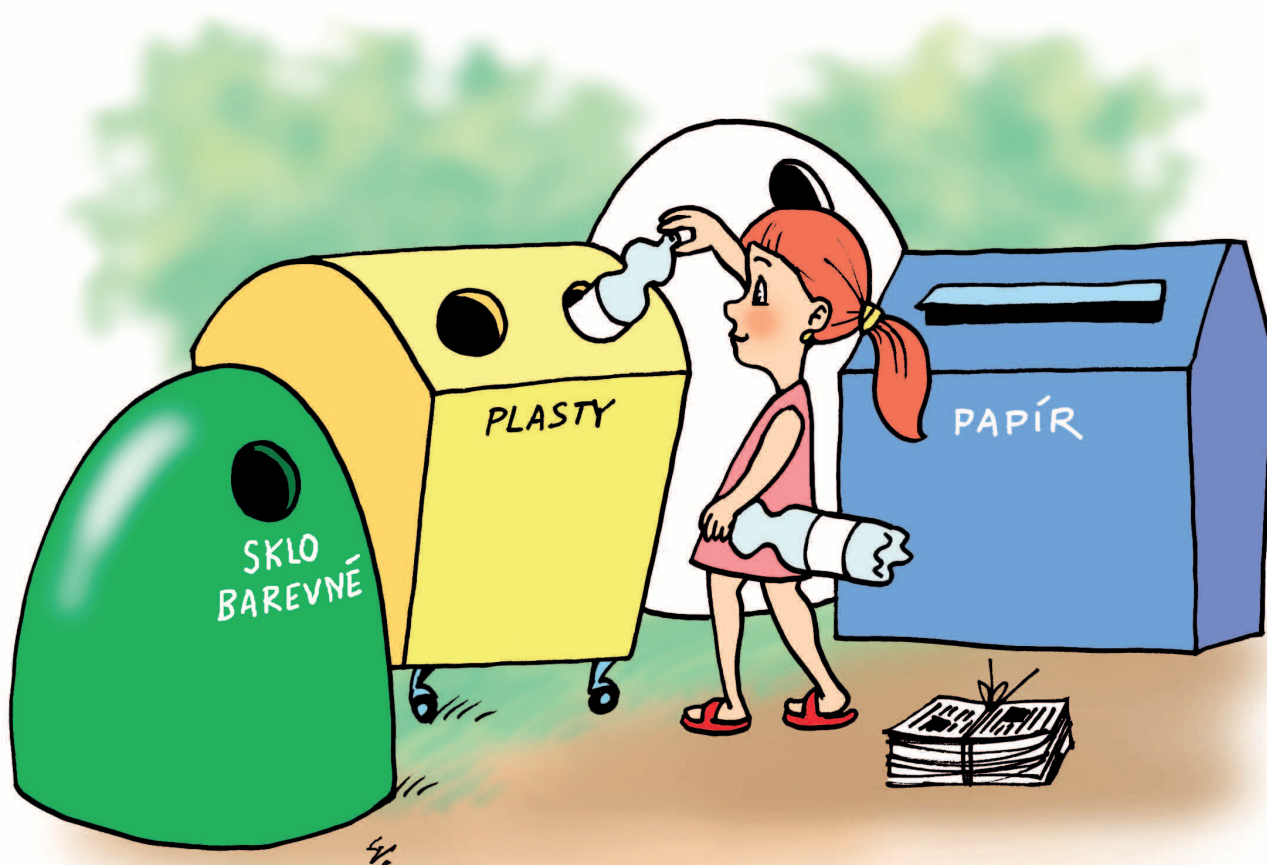
Životní prostředí v obci

Člověk ve svém životě spotřebovává mnoho surovin, stejně jako produkuje velké množství odpadů. Při průmyslové výrobě bývá ohrožen vzduch, voda, půda, rostliny i živočichové. Vedle krajiny lesů, polí a luk existují i krajiny činností lidí hodně poškozené.

Z tohoto důvodu je třeba přírodu chránit, abychom uchovali zdravé životní prostředí pro všechny živé tvory a hlavně pro lidi, kteří budou na zemi žít po nás. Ochrana životního prostředí je nezbytná.

Splaškové vody z kanalizace nemůžeme vypouštět do volné přírody, ale musíme čistit v čistírnách odpadních vod, odpad z domácností třídíme tak, aby do spaloven či na skládky byl odvážen jen ten, který už nedokážeme využít.

Ve třídění odpadů v domácnostech často nejvíce pomáhají děti v domácnostech a žáci škol.

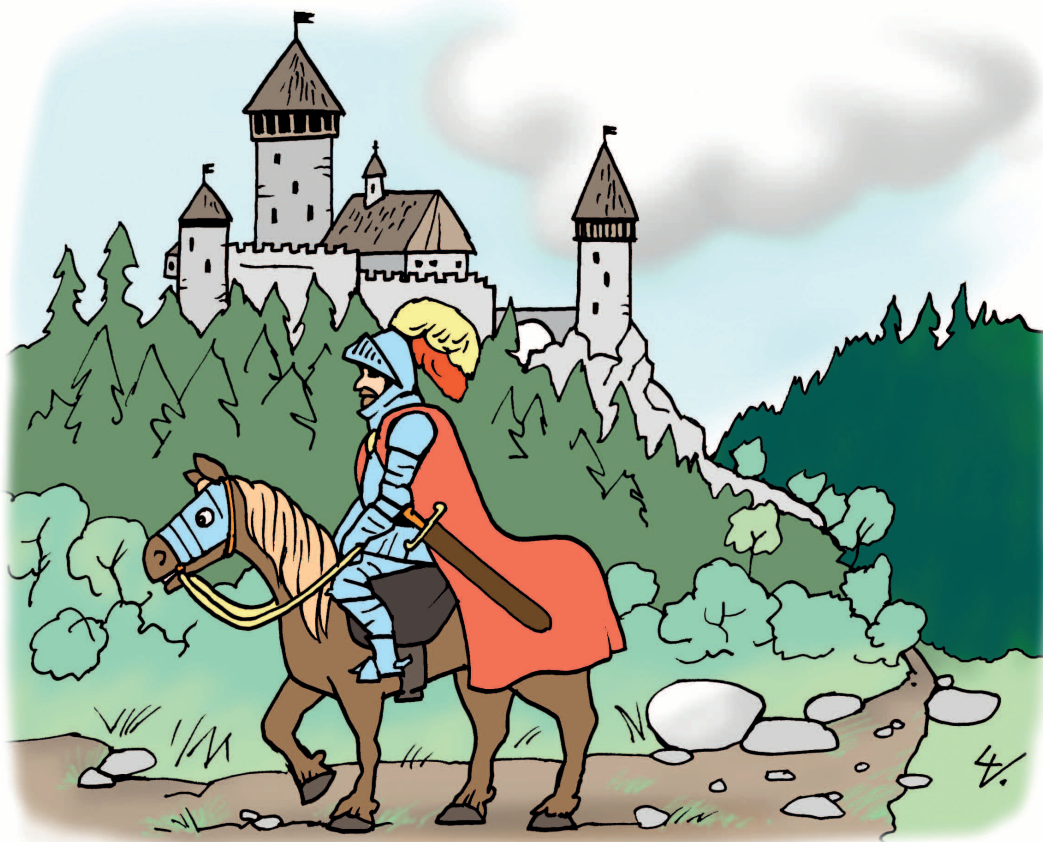
Co víme o minulosti obce

Každá obec má svoji minulost – historii několika století. V krajině najdeme vedle zřícenin hradů i mnoho pozůstatků zaniklých obcí, dnes již jen hromad kamení v polích či lesích.

Mnoho původně malých obcí se rozrostlo do velikosti měst. Výstavba nových domů v některých obcích pokračuje rychleji, jinde pomaleji. Na místě starých domů rostou nové, řada starších domů je opravována či přestavována.

Naši předkové zažívali často těžké doby, v historii obce však najdeme i úspěchy a také mnoho významných rodáků.

Historii své obce by měl znát každý. Děti se dozvídají hodně prostřednictvím vyprávění starších lidí a příbuzných nebo z různých pověstí.

Pověsti o obci a okolní krajině

Každá obec má své pověsti, které dědečkové či babičky vypravovali svým vnukům. Když děti zestály, zase je předávaly svým vnoučatům. Sem tam si něco přidaly, leckdy se o některé události začala vypravovat pověst nová.

Tak máme pověsti plné pohádkových postav i nepohádkových příběhů. Určitě jste z místa vaší obce nějakou slyšeli. Umíte ji vyprávět?

Poznávání okolní krajiny

Naše vlast je krásná. Střídají se tu roviny v blízkosti řek s kopcovitou krajinou i horami. Podle zásahu činnosti člověka do krajiny rozlišujeme několik typů krajiny:

Přírodní krajina

Tak říkáme krajině kopců, vrchovin, či hlubokých lesů málo poznamenané činností lidí.

Kulturní krajina

Pokud je krajina na první pohled ovlivňována činností lidí, jako je například zemědělská činnost, hovoříme o krajině kulturní. V ní člověk hospodaří.

Lesohospodářská krajina

Je krajina člověkem vysazených lesů, které nahradily původní porost. Je určena k těžbě dřeva. Vytěžený les je nahrazen výsadbou nového. Nerovnováha mezi těžbou dřeva a výsadbou nového lesa může krajinu velmi poškodit.

Zemědělská krajina

Je krajina polí, pastvin, luk, případně vinic či chmelnic. Velkoplošná zemědělská výroba a necitlivé postupy při setí a sázení hospodářských rostlin mohou vést k erozi půdy, která je nenahraditelná.

Umělá krajina

Těžební krajina

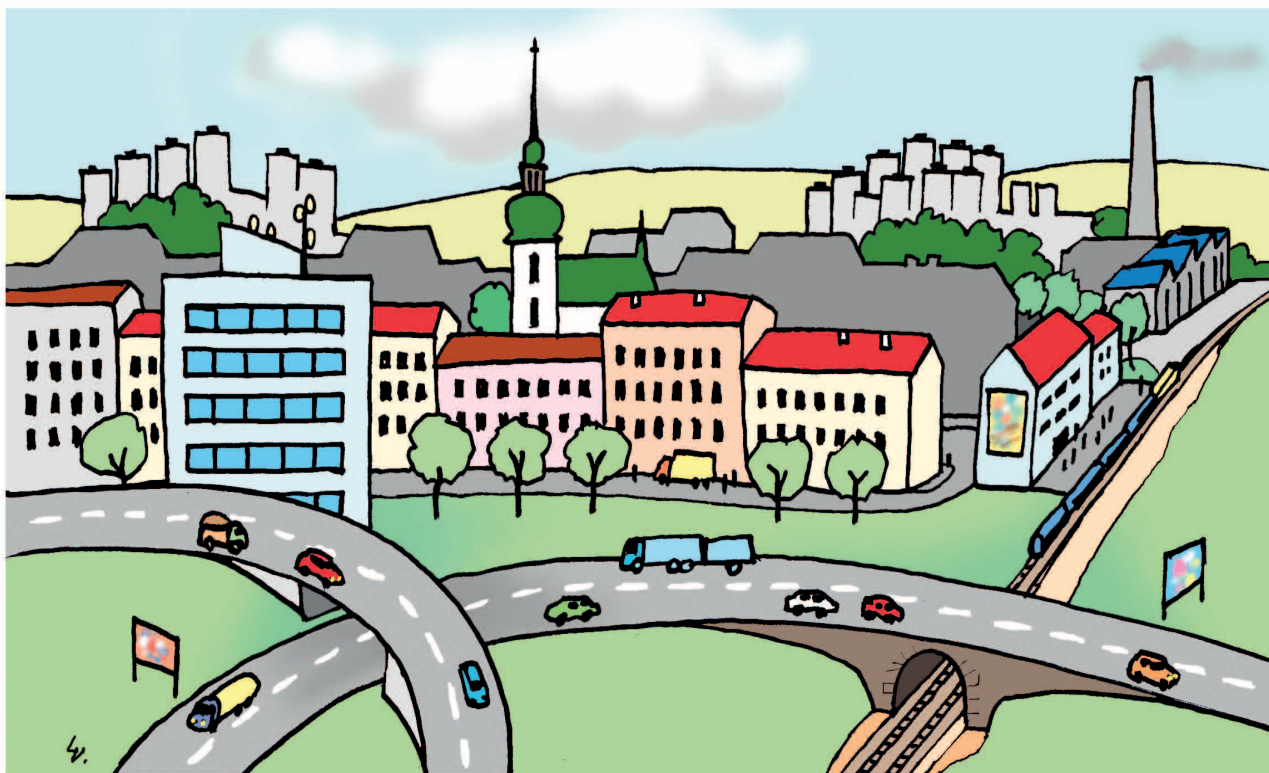
V některých částech naší země se těží důležité horniny a nerosty. Takovou krajinu je po ukončení těžby zase třeba navrátit přírodě.

Průmyslová krajina

Krajina průmyslová je plná továrních budov, hal a skladů, silnic a železnic s provozem způsobujícím zátěž životního prostředí.

Městská krajina

Je krajina domů, bloků domů, ulic a náměstí, obchodů a nádraží. Je to krajina nejvíce pozměňená lidskou činností.

Vody v krajině

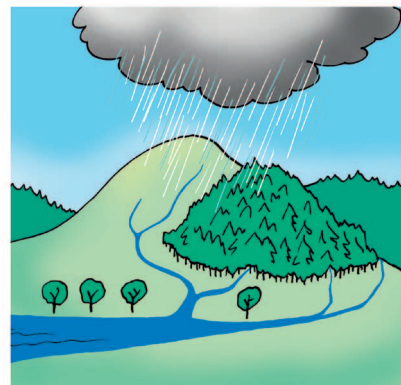
Voda je nositelkou života. Při jejím nedostatku rostliny i živočichové hynou. V našem kraji je poměrně dost srážek, protože zde často prší. Nejlepší zásobárnou vody je les, který vodu zadržuje. Plocha lesů však není velká. Z tohoto důvodu je nutné, aby vytěžené dřevo v lesích bylo nahrazeno mladým lesem.

Po deštích se zadržovaná voda vпитá do země, vzniká tak podzemní zásoba vody. Na některých místech vyvěrá jako pramen a vytváří potůček stékající do údolí. Postupným sloučením více potůčků vzniká potok. Ze soutoku několika potoků se stává řeka.

Co dokáže déšť

Jak jsme si již řekli, déšť dává krajině vláhu, doplňuje zásobu podzemní vody. Je-li však liják prudký, nestačí půda vláhu přijmout, začínají se v ní tvořit stružky a voda odplavuje písek, kamínky a půdu. Strhává i větší kamínky, a to vše odnáší rozvodněnými koryty potoků.

Nestačí-li koryta potoků vodu přijmout, voda se rozlévá do okolí a vznikají povodně.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Když víme, kolik stojí voda, která nám teče doma z kohoutku, uvědomíme si, že voda nějakou cenu má. Teprve tehdy, když za ni citelně zaplatíme, začínáme šetřit.

Čistá voda však nikdy nebyla samozřejmost a její zavedení až ke kohoutku v bytě už vůbec ne. Dříve si lidé nosili vodu ze studánky nebo ze studny. Dodáním vody do bytu však práce vodo-hospodářů nekončí. Ještě je nutné odvést odpadní vodu kanalizací a vyčistit ji.

Přestože největšími odběrateli vody jsou velké provozy, může i opravený kapající kohoutek v bytě ušetřit docela významné množství vody, které je třeba jinde.

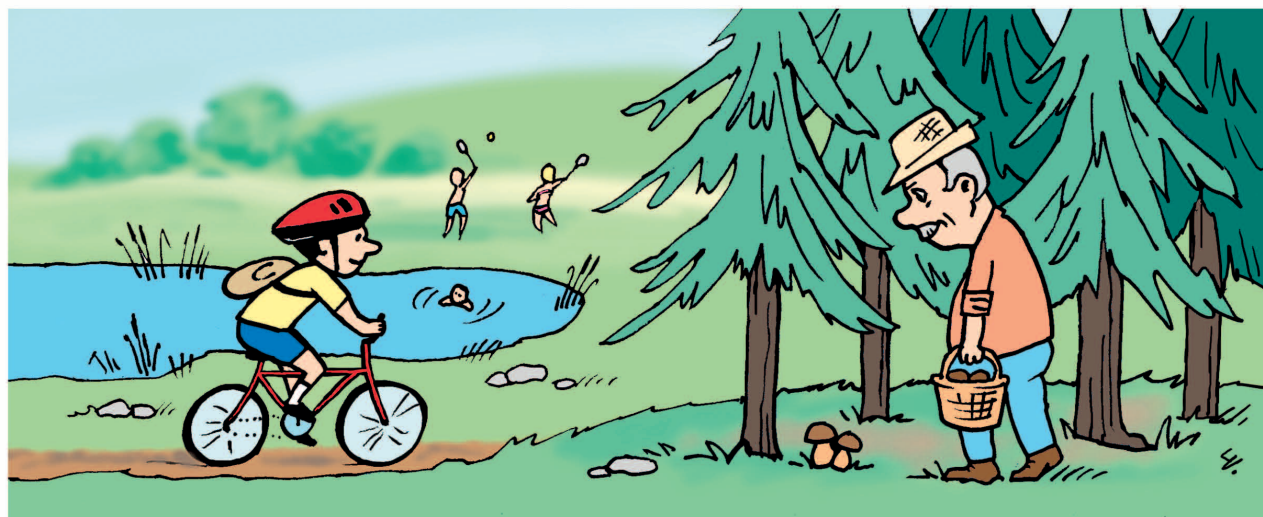
Mytí auta u potoka, olej vypuštěný na zem, to považujeme za zločin páchaný na nás všech. Pro pachatele takovýchto činů nehledíme omluvu!

Již dnes je možné potravu pro malé děti připravovat pouze z vody z hlubokých vrtů na několika místech v naší zemi a dodávané do obchodů v lahvích. Dělejme vše pro to, abychom nemuseli pro veškerou pitnou vodu jezdit do vysokých hor.

Rekreační oblasti v obci a okolí

Říká se, že nejenom prací živ je člověk. Toto přísloví nám připomíná, že je třeba i odpočívat.

Ve venkovské krajině je celá řada míst, kde je možné odpočívat i aktivně. Například jízdou na kole, vycházkami, koupáním, lyžováním a pobytem v přírodě.

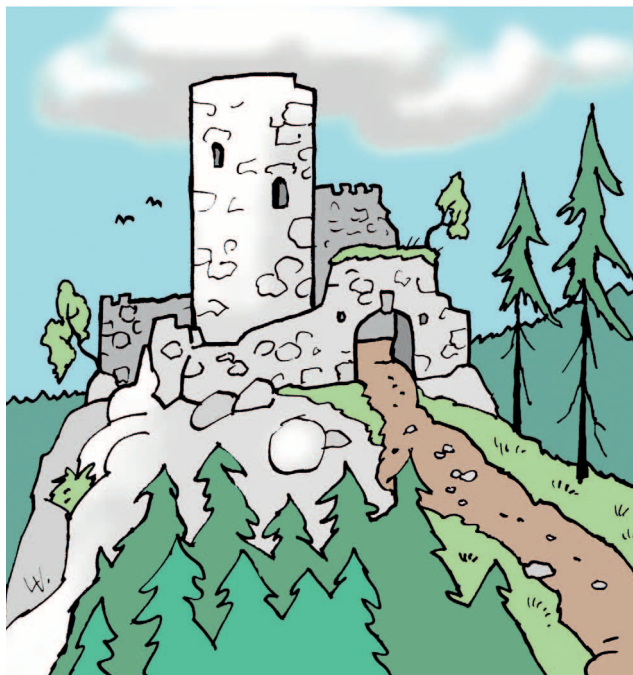
Historické památky v krajině

Život našich předků připomínají do dnešních dní různé stavby, které si lidé stavěli z nejrůznějších důvodů.

Na kopcích můžeme najít zříceniny nebo dosud zachovalé hrady jako opevněná sídla dřívějších pánů. Ti si později nechali stavět mnohem honosnější a pro bydlení vhodnější zámky.

Pro bohoslužby bylo postaveno mnoho kostelů a kaplí, kolem cest nacházíme řadu křížů a božích muk. Nezřídka na těchto stavbách najdeme i letopočet, kdy byly postaveny.

Ve městech můžeme vidět staré měšťanské domy, na venkově pak zachovalá selská stavení stavěná ze dřeva.

Jak se obec a okolí mění

Dnes, v době mobilních telefonů, internetu, satelitní televize a robotů v továrnách zapomínáme, že ještě nedávno tyto technické vynálezy člověk neznal.

Automobilová doprava zkrátila vzdálenosti a události z celého světa máme díky internetu a televizi takřikajíc z první ruky.

Stísněné a po večerech temné domy bez elektřiny, prašné cesty, vozy tažené koňmi, školáci docházející do školy bez bot. To je obraz ani ne sto let starý.

Rozhlédněme se po svém okolí a zkusme se zamyslet, jak se naše obec a náš domov změnily. Určitě vám při tom pomohou při vyprávění vaši rodiče nebo dědečkové a babičky.

4.

Orientace v místní krajině

Domov a svět

„Cestička k domovu známě se vine, hezčí je, krásnější než všechny jiné...“ Těmito slovy začíná jedna známá báseň, v níž autor vyjadřuje lásku k domovu a rodnému kraji.

Poznáváte krajinu na obrázku? Jistě je vám důvěrně známá. Vždyť je to krajina vašeho domova. Poznáváte ji cestou do školy, při vycházkách s rodiči nebo s kamarády.

Víte, ze které básničky jsou úvodní slova?

Popište krajinu. Je kopcovitá, či spíše rovinatá?

Je zalesněná nebo převládají pole a louky?

Protéká krajinou potok nebo řeka?

Je hustě osídlená? Protínají krajinu silnice a cesty?

Okolí školy

Škola ve Svitávce vítá své žáky již od konce 18. století. Původně to byla jen malá školička v domku pod kostelem. Děti v ní neměly takové pohodlí ani tolik pomůcek jako dnes. Postupně se rozšiřovala, ale ani to nestačilo. Teprve po dalších 100 letech, roku 1897, byla postavena nová školní budova. Možná do ní chodili i vaši pradědečkové a prababičky. Jejich kamarádi z okolních vesnic ještě nejezdili vlakem ani autobusem a za každého počasí chodívali pěšky.

Vybudování školy bylo chloubou obce. Původně byly ve vesnicích tzv. obecné školy. Žáci do ní chodili jen pět let a potom jen někteří pokračovali na školu městskou (proto někdy babičky říkávají „měšťanka“).

Od té doby prošla budova školy mnoha úpravami. Rozrostla se a zkrásněla.

Vaši rodiče a prarodiče si budou jistě pamatovat, že tělocvična i jídelna nebyly vždy součástí areálu školy. Děti se v ní později učily až

do osmé či deváté třídy. A stejně jako dnes dojíždějí do Svitávky i žáci z okolních vesnic. Dříve jich bývalo dokonce tolik, že od pátého ročníku byly třídy dělené na A, B.

V několika posledních letech byla školička opravována a vybavována novým nábytkem.

Co se vám ve škole líbí? A co by se mohlo zlepšit?

Víte, kdy byla postavena?

Ze kterých okolních vesnic sem žáci dojíždějí? Je v jejich obci také škola?

Kdo z rodičů nebo prarodičů chodil do naší školy?

Požádej je, aby ti vyprávěli o svých školních letech.

Zjisti, kam chodívaly děti dříve na tělocvik, kde byla školní jídelna a která učebna v té době nebyla.

Okolí domova

Někteří žáci bydlí v rodinných domcích, jiní v patrových domech. Jedni bydlí blízko školy, někteří dojíždějí z okolních vesnic. Malé školáky doprovázejí rodiče, později pak chodí sami nebo společně se sourozenci či kamarády. Pro všechny je ale důležité dojít denně do školy i domů bezpečně.

Jak vypadá váš dům? Je blízko školy nebo daleko?

Popiš kamarádovi cestu od školy k vám domů.

Jak se jmenuje vaše ulice? Co je v blízkosti vašeho domu zajímavého?

Co se ti v okolí domova líbí a co ne?

Na vyhlídce

Vyhlídka je místo, ze kterého můžeme krajinu dobře pozorovat. Čím je vyšší, tím větší část krajiny můžeme spatřit. Vše, kam dohlédneme, nazýváme obzor.

U některých vesnic či měst se stavěly rozhledny. U nás dobrou vyhlídku poskytovaly okolní kopce. V minulosti bylo takové místo důležité také z hlediska bezpečnosti a ochrany. Poskytovalo přehled o krajině a lidé včas zjistili případné blížící se nebezpečí. V naší obci byl takovým místem kopec Hradisko. V 15. století tam stál kamenný hrádek.

I dnes můžete z vrcholu Hradiska pozorovat velkou část obce. Obecní park a dění na hřišti, náměstí, domy, silnice i část Domky za kostelem, která sama poskytuje vyhlídku do dalekého okolí.

Z louky Na Skalkách uvidíte kromě Hradiska a Svitávky i Sasinu. A pokud se projdete do zalesněných kopců na severozápadní straně, budete mít velkou část obce také jako na dlani.

Ze kterých míst je dobrá vyhlídka na Svitávku a okolí?

Pozvi rodiče na vycházku a společně zkuste zjistit, ze kterého místa je vidět škola nebo váš dům.

Poloha obce v krajině

Na vyhlídce jste zjistili, že Svitávka i okolní obce leží v kopcovité krajině severní části Jiho-moravského kraje. Rozkládá se v údolí, podél břehů řeky Svitavy a potoků Semíč a Sebránek, v těsné blízkosti okraje Boskovické brázdy, na samém okraji Českomoravské vrchoviny. Náleží do oblasti Malá Haná.

Kromě Hradiska ji chrání ze severozápadu zalesněné kopce přírodního parku Halasovo Kunštátsko. Na obydlenou část navazují pole nebo louky, a kam oko dohlédne, se v dálce do všech stran táhnou opět kopce.

Z okolních obcí, ležících mezi Boskovicemi a Letovicemi, je Svitávka největší. Proto se jí dříve říkalo středisková obec. Byla střediskem, které poskytovalo většině obyvatel v okolí zejména práci v místní textilní továrně. Cestou domů si lidé nakoupili v místních obchodech.

Vyřídili si potřebné na úřadě nebo na poště. Starší děti sem dojížděly do školy. V době volna nabízelo program místní kino, v létě koupaliště. Důležité bylo i autobusové a vlakové spojení.

*Popiš okolní krajinu. Vysvětli pojem středisková obec.
Zjistěte, ve které budově se nacházelo místní kino.*

Sousední obce

Za zaměstnáním, stejně jako do školy, se do Svitávky dojíždělo a dojíždí i z okolních obcí. Do nejbližších z nich můžeme dojít pěšky, na kole nebo autem, autobusem či vlakem.

Sasina

Sasina je součástí Svitávky od roku 1960. Malá vesnička se rozkládá ve stráni na okraji lesů. Podle pověstí v lesích (tzv. v šášinách – odtud možná název obce) u Sasiny pobývali v dávných dobách prý i loupežníci. Stejně jako Zboněk a Letovice, ležela i Sasina u důležité obchodní cesty. Na cestě mezi Svitávkou a Sasinou se v dávných dobách vybíralo mýto (poplatek za použití cesty).

Místní vlaková zastávka umožňuje cestování např. do Zboňka, Letovic a Svitav.

Spojení se Zboňkem zjednodušila od roku 2010 vybudovaná cyklostezka.

Zboněk

Malá vesnička Zboněk je součástí města Letovice.

Letovice

První zmínka o Letovicích pochází z roku 1145, již tehdy mělo městečko své vlastní mýto, neboť leželo na křižovatce významných obchodních cest spojujících Moravu a Čechy.

Město má zámek, nemocnici Milosrdných bratří a kromě možností nákupů jistě znáte i nedalekou Křetínskou přehradu. Říčka Křetínka se vlévá do Svitavy, která dále protéká Svitávkou.

V Letovicích je školka, základní i střední školy a učiliště. Někteří naši žáci navštěvují ZUŠ.

V opačném směru můžeme vlakem cestovat do Brna, Blanska i do Skalice nad Svitavou.

Skalice nad Svitavou

Obec Skalice nad Svitavou se nachází 17 km severně od Blanska a 4 km jihozápadně od Boskovic. Je významným železničním uzlem. Zastavují zde i rychlíky, které ve Svitávce zastávku nemají. Ve Skalici je školka a ZŠ od 1.–5. třídy.

Skalice těsně sousedí s obcí Mladkov.

Mladkov

Tato část města Boskovice leží vedle Skalice nad Svitavou, vpravo podél silnice ze Svitávky do Boskovic.

Chrudichromy

Obec Chrudichromy se rozprostírá na úpatí kopce Habří, pozvolna skloněného do údolí řeky Svitavy, 3 km od Boskovic. Od roku 1976 patřily Chrudichromy pod Boskovice. Od roku 1992 jsou opět samostatné.

Boskovice

Město Boskovice je pro okolní občany důležité zejména nemocnicí, mnoha úřady a množstvím středních škol. Poskytují kulturní i sportovní vyžití. Jistě znáte kino, městské lázně, kluziště. Navštívit můžete zámek nebo zříceninu hradu, muzeum či historickou židovskou čtvrť.

Pro své krásné okolí nabízí zajímavé možnosti pro turistiku a cykloturistiku.

V okolí města je řada značených turistických tras. Město se nachází na okraji severní části Moravského krasu. Je obklopeno pěknými lesy Dražanské vrchoviny.

Do Boskovic můžeme jet autobusem nebo vlakem s přestupem ve Skalici nad Svitavou.

Míchov

Někteří žáci dojíždějí autobusem z malé vesničky Míchov, která leží podél silnice z Boskovic a Chrudichrom do Letovic. Ze Svitávky do Míchova se dostaneme také pěšky proti proudu potoka Semíče.

Sebranice

Vesnička Sebranice leží na úpatí Kunštátské vrchoviny a na hranici Boskovické brázdy. Název je odvozen od potoka Sebránek, který dále protéká také Svitávkou. Dříve se však jmenovaly Čebranice nebo také Cebranice. Je to jedna z nejstarších obcí na Kunštátsku. Se Svitávkou sousedí částí zvanou Vaculka.

V Sebranicích mají školu od 1.–5. třídy. Starší děti dříve pokračovaly ve škole ve Svitávce. V posledních letech nebylo pro školáky vhodné autobusové spojení mezi našimi obcemi.

Znáš zastávky vlaku ze Svitávky směrem do Brna (a do České Třebové)?

Kdo z kamarádů dojíždí do školy z okolních obcí?

Umiš vyhledat spoj v jízdním řádu? Ze které vesnice k nám přitéká Sebránek?

Přečtěte si některé pověsti z knihy Pověsti a pohádky od Svitavy, od Svratky.

Hlavní části obce

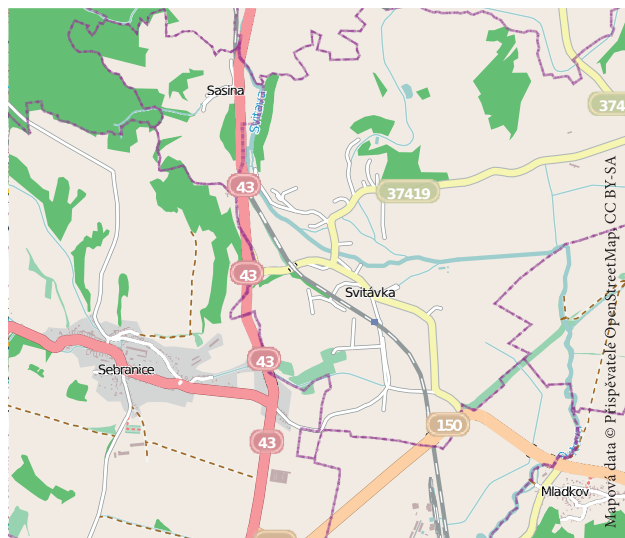
První písemná zmínka o Svitávce pochází z roku 1169. Od té doby se rozrůstala a měnila.

Od roku 2006 znovu získala titul městys. Má vlastní znak a vlajku. (Znak má dělený štít, nahoře ve zlatém poli svatý Štěpán se zelenou palmovou ratolestí v pravé a se třemi kameny v levé ruce. Dolní pole modro-zlatě šikmo rozdělené černým břevnem, v něm tři růže, červená mezi stříbrnými).

Domy vyrostly nejen v blízkosti Hradiska (Podhradiště), na březích Svitavy a potoků Sebránek a Semíč, ale i podél hlavních cest. Součástí Svitávky je i Sasina a část U Labutě, přestože jsou odděleny železnicí a silnicí.

Náměstíčko se nachází téměř ve středu, pod kostelem. V jeho těsné blízkosti je park, kterým protéká řeka Svitava. Patřil původně k Löw-Beerovým vilám. Celý areál nechal koncem 19. století postavit spolu s továrnou M. Löw-Beer. Ve velké vile, kde původně bydlel, je v současné době umístěn obecní úřad a knihovna.

Za kostelem a hřbitovem vznikla část Domky, která byla vystavěna pro první dělníky továrny. Svitávka se neustále rozrůstá o rodinné domky. V roce 2011 byl dostavěn nový bytový dům.

Která vesnice je součástí Svitávky?

Kde se nachází obecní úřad?

Ve které části se staví nové domy?

Zjisti, kolik má Svitávka v současnosti obyvatel.

Uliční síť

V dávných dobách vedly obcemi pouze ušlapané cesty, které často sloužily jako stoka. Příkladem mohou být cesty, které dnes nazýváme polními. V minulém století byla silnice přes Svitávku vydlážděna kamennými kostkami.

V současnosti, po roce 2009, prošly postupně náměstí, silnice, chodníky, škola i kostel rekonstrukcí. Průjezd z náměstí směrem do Letovic je nyní přehlednější a bezpečnější. V ostatních ulicích se buduje kanalizace.

Nové domy se staví ve všech částech obce. Vznikla i nová ulice s názvem Nová.

Přestože naše ulice mají svá jména, běžně se hovorově užívají i jiná místní označení.

Např. „ve vile, u školy, za dráhou, na panelce, v krchůvku...“

Znáte správné názvy hovorově označovaných částí?

Zjistěte, jak jsou číslovány nové domy.

Znáš číslo vašeho domu? Ve které ulici se nachází?

Popiš svoji cestu do školy pomocí názvů ulic.

Spojení obce se sousedními obcemi

Směrovací číslo pošty pro Svitávku a Sasinu je 679 32. Naši občané mohou využít vlakové i autobusové spoje. Svitávka leží ve středu železniční trasy Brno–Česká Třebová. Z vlakové zastávky je velmi dobré spojení do všech vesnic ve směru do Brna (Skalice nad Svitavou, Doubravice, Rájec-Jestřebí, Dolní Lhota, Blansko...) a ve směru do České Třebové (Zboněk, Letovice, Svitavy...).

Do většiny okolních obcí se dostanete také autobusem.

Ve Svitávce je více zastávek. Nejčastěji se cestuje do Boskovic a Mladkova, Letovic, Zboňku nebo Míchova.

Složitější je cestování do Sebranic. Do všech okolních obcí se můžete ale vypravit na výlet s rodiči pěšky či na kole.

Kde najdeš jízdní řád vlaků a autobusů? Umíš hledat v jízdním řádu?

Znáš PSČ pošty? Znáš místa, kde ve Svitávce zastavuje autobus?

Která telefonní čísla bys měl/a znát?

Jak vypadá zastávka, vývěska jízdních řádů? Jsou v pořádku?

Radnice, obecní úřad

Původní budova radnice již dávno neslouží svému účelu.

Dnešní Úřad městyse Svitávka obývá prostory velké Löw-Beerovy vily od druhé poloviny minulého století. Vznikla po roce 1900 jako sídlo místního továrníka.

Nachází se v blízkosti továrny, v parku vedle náměstí.

V současné době zde kromě úřadu najdete i místní knihovnu a pobočku ZUŠ Boskovice.

Ve společenském sále úřadu se konají přednášky, koncerty a různá divadelní představení.

Kde se nachází Úřad městyse Svitávka?

Znáš jméno starosty Svitávky?

Co patří k úkolům obecního úřadu?

Zdraví a bezpečnost občanů

V blízkosti velké vily se v areálu parku nachází i tzv. Malá vila, ve které je řadu let zubní ordinace. Dříve tam bývala také ordinace pro děti i dospělé. Od začátku tohoto století ordinují dětský i praktický lékař v budově mateřské školky, kde je i lékárna.

Ve stejném období byl nově vybudován Dům s pečovatelskou službou na ulici Josefa Slavička. V minulosti byl v obci Domov důchodců, který zanikl koncem minulého století.

Složitější vyšetření a léčbu zajišťuje nemocnice v Boskovicích.

O bezpečnost občanů se stará i obecní úřad ve spolupráci s místním svazem dobrovolných hasičů. Ti poskytují pomoc např. při požárech, povodních a různých nehodách.

Pro předcházení úrazů má význam i veřejné osvětlení a svoz odpadů.

Jak často navštěvuješ zubní ordinaci?

Jak je možné předcházet běžným onemocněním?

Jaký je rozdíl mezi nemocí a úrazem? Znáš důležitá telefonní čísla?

Vysvětli pojem nevidomý, hluchoměmý, tělesně postižený.

Kultura a sport v obci

Kino sice zaniklo, ale kulturní vyžití ve Svitávce zajišťuje kulturní komise obecního úřadu, místní knihovna. Po řadu let i místní ochotnický spolek, chrámový sbor a v neposlední řadě i žáci naší školy.

Sport je neodmyslitelnou součástí života našich občanů. V zimním období se hasiči starají o kluziště. Po celý rok trénují fotbalisté, kteří využívají místní hřiště. Milovníci tenisu mají k dispozici dva kurty. V naší sokolovně mohou děti i dospělí hrát nejen stolní tenis, ale najdou zde i jiné sportovní vyžití. Již světoznámý je oddíl kolové.

Jaké místní kulturní akce znáte? Kdy má otevřeno knihovna?

Jaké sporty můžete provozovat ve Svitávce?

Zjistěte název místního fotbalového klubu.

Znáte jména některých místních sportovců?

Výrobní podniky v obci

Svitávka patřila mezi průmyslová střediska regionu. Byla spádovou obcí, kam dojížděli lidé za prací.

Největším výrobním podnikem byla Vlněna, jejíž činnost zahájil v polovině 19. století podnikatel židovského původu Löw-Beer. Provoz textilní továrny byl zastaven po roce 2000. V současné době je budova využívána drobnými podnikateli.

Ve Svitávce působí celá řada dalších soukromníků v nejrůznějších oborech, např. ve stavebnictví, strojírenství, nábytkářství, potravinářství atd. Další pracovní příležitosti poskytuje nově vybudovaná hala MDLetu.

Které podniky existují v místě tvého bydliště?

Co se vyrábí ve Svitávce? Kde pracují tvoji rodiče?

Kam dojíždějí někteří místní obyvatelé za prací?

Čím bys chtěl být ty?

Zemědělství v obci

Městys je obklopen lány polí, na kterých hospodaří Zemědělské družstvo Sebranice. Pěstuje se zde řepka olejka, kukuřice, píce a obilí.

Působí tu i řada drobných zemědělců, kteří na svých políčkách a zahrádkách pěstují obilí, brambory, řepu a zeleninu pro vlastní potřebu.

Na řece Svitavě dodnes stojí starý „Jarošův“ mlýn, ve kterém se dříve ve velkém mlelo obilí.

Na okraji Svitávky je družstevní kravín. Dříve tu byl i vepřín. V mnohých domácnostech se stále ještě chová drobné domácí zvířectvo, např. slepice, králíci, kachny, husy, prasata a v některých dokonce i ovce a koně.

K obdělávání obrovských polí se dnes používá moderní zemědělská technika, která se stále zdokonaluje a urychluje tak práci. V minulosti se ale lidé museli spolehnout především sami na sebe nebo na zvířecí sílu – zvláště koňskou.

*Jaké druhy obilí znáš? Zjisti, které plodiny se v okolí pěstovaly dříve?
Znáš někoho, kdo pracuje v zemědělství?
Které druhy zeleniny se nejčastěji pěstují na malých zahrádkách?*

Životní prostředí v obci

Svitávka je obklopena poli, loukami a lesy. Jsou pro ni typické časté mlhy, ale ovzduší je zde čisté. Lidé dnes už topí převážně plynem.

Odpad z domácností je odvážen pravidelně. Je zajišťován také odvoz plastů, objemného a nebezpečného odpadu a elektrozařízení. Jsou zde rozmístěny kontejnery na barevné i bílé sklo a papír.

Městys dbá o životní prostředí a o čistotu. Zasahuje proti případným černým skládkám, které by mohly ohrozit nejen přírodu.

Znečišťování vodních toků zabránila výstavba kanalizace a čističky odpadních vod.

Důkazem péče o zeleň Svitávky je úprava náměstí a místního parku. Každý z nás může přispět svou činností ke zlepšení životního prostředí vysazením stromků, úklidem před domy, pěstováním květin v oknech, zahrádkách a pečovat tak o zkrášlení místa svého bydliště.

*Víš, kde se nacházejí kontejnery na třídění odpadu v místě tvého bydliště?
Jak jsou barevně rozlišeny kontejnery a co do nich patří?
Jak se pečuje o čistotu Svitávky?
Jak by se mohla tvoje rodina podílet na zpříjemnění životního prostředí?*

Co víme o minulosti obce

Z archeologických výzkumů je patrné, že tato oblast byla osídlena už v době pravěku.

Na přelomu 11. a 12. století vzniklo na tomto území středověké hradiště, které mělo chránit křižovatku dvou velmi významných cest. Jednalo se o stezku Trstenickou vedoucí od Brna na sever do Čech a o stezku Hvozdeckou, která ze Svitávky pokračovala k Jevíčku a dále k Olomouci.

První písemná zmínka o Svitávce pochází z roku 1169, kdy ji údajně král Vladislav daroval klášteru hradištskému u Olomouce.

Roku 1284 se stala městečkem a od té doby mohla od kláštera hradištského se souhlasem krále Václava II. získat četné výsady – například povolení zbudovat opevnění.

Hospodářský rozvoj byl prý narušován poměrně častými boji a přírodními katastrofami. Kolem roku 1342 byla Svitávka pleněna loupeživým rytířem Mikšem Žampachem z Potenštejna. I husitské války ji značně zasáhly. Svitávka byla odňata klášteru a v roce 1461 ji získal Vaněk z Boskovic. Za třicetileté války sem vtrhli Švédové a vše zpustošili.

Na městečko ji opět povýšil císař Rudolf II. v roce 1583. Povolil dva výroční a jeden týdenní trh, dal pečeť, propůjčil právo užívat znak, na němž je vyobrazen sv. Štěpán a pás se třemi růžemi. Světec má spojitost s klášterem Hradisko u Olomouce, neboť je patronem tamního kostela.

V polovině 17. století se Svitávka dostala do sporu s vrchností o svá práva.

Mezi časté přírodní pohromy patřily povodně, při kterých voda vystoupala až po okna domů, a požáry v letech 1718 a 1793, kdy vyhořely domy kolem náměstí i s kostelem. Ani cholera se tomuto městečku v letech 1821 a 1832 nevyhnula.

Ve Svitávce se nacházel prostřední a dolní mlýn. Prostřední nechali postavit opati hradištského kláštera a později se dostal do rukou soukromníka. Dolní patřil nejdříve Bedřichu Drahanovskému z Pěčina (1616–1629) a potom roku 1636 Janu Adamovi Kocí z Dobrše. Později se z něj stala palírna a valcha a nakonec tu vyrostla továrna na látky. Ta způsobila obrovskou přeměnu doposud zemědělské obce na průmyslové středisko. Největší podíl na tom měla firma Moses Löw-Beer, která kromě sídla ve Svitávce vlastnila ještě další textilní závody v Brně, Brněnci, Vídni a Jimramově.

Součástí Svitávky se stala od roku 1960 Sasina, která je poprvé zmiňována roku 1348.

Současné symboly (původní znak a z něj odvozený prapor) byly obci nově přiděleny v roce 1998 a v roce 2006 se Svitávka stala městysem.

Z jakého roku pocházejí první zmínky o Svitávce? Komu původně Svitávka patřila?

Byl jsi už na Hradisku? Popiš, cos tam viděl. Víš, co je ve znaku Svitávky?

Pověz, jaké pohromy městečko sužovaly.

Pověsti o obci a okolní krajině

Pověst o Hradisku

Na opevněném hrádku jižně od Letovic žil rytíř Chochol se svou dcerou Anežkou. Matka jí zemřela, ale dříve než zavřela oči navždy, vyslovila přání: „Buď poslušnou dcerou, zůstavej s otcem a drž se křesťanské víry, k níž jsem tě celý život vedla.“ Anežka se svědomitě řídila matčinými slovy.

V době křížových výprav se na hrádku zastavil mladý Crha Stránský, který se svou družinou táhl do Palestiny. Tak se stalo, že v sobě našli oba mladí lidé zalíbení. Crha požádal rytíře Chochola o Anežčinu ruku. Ten mu ji slíbil pod podmínkou, že z výpravy doveze hodně zlata. Anežka se nezalekla otcových slov a rozhodla se počkat na svého milého.

Čas plynul jako voda. Otce pozval jeden známý na svatbu a chtěl vzít s sebou i dceru, aby se trochu povyrazila. Moc se jí nechtělo, ale poslechla a jela. Tam se kolem ní začal točit starý a nevzhledný rytíř, což jí bylo velmi nepříjemné. Proto se mu raději vyhýbala a předstírala nevolnost a mdloby. Nakonec se Anežce podařilo pod záminkou nemoci umluvit otce, aby mohla odjet v doprovodu družiny domů. Otec ještě zůstal a vrátil se až za několik dní. Po návratu nastaly Anežce krušné časy. Otec na ni začal naléhat, aby se provdala za onoho starého, leč velmi bohatého rytíře. Ta však o ničem takovém nechtěla ani slyšet. Zaslíbila se přece Crhovi a jedině toho si vezme. To otce na chvíli přesvědčilo. Ale dny ubíhaly dál a Crha se stále nevracel. Otcí došla trpělivost a ve snaze rozmnožit svůj majetek se spolčil se starým nápadníkem a uvrhl dceru do vězení na tak dlouho, dokud nezmění své rozhodnutí.

Anežka vždy byla na své poddané milá a hodná a ti ji za to měli rádi. Snažili se jí to teď oplátit, nosili do žaláře jídlo a teplé přikrývky. Po půl roce věznění se dozvěděli, že se Crha konečně vrací. Vyslali k němu posly, aby mu vyličili, co se na hrádku děje. Ten neváhal, sehnal posily a spěchal na ozbrojený hrádek. Bylo rozhodnuto. Musí hrad dobýt. Tam se situace mezitím začala vymykat z rukou. Začalo hořet. Otec i zlý nápadník se ve vzteku chtěli zbavit Anežky, která prý byla počátkem všeho. Ta se však opevnila uvnitř žaláře a to oba rozzuřilo ještě víc.

Popadli sekýru, že rozbijí dveře. Ale rytíři Chocholovi podjela noha a spadl z hradeb. Toho druhého z nich vystrčili Anežčini osvoboditelé. Anežka byla zachráněna a hrad dobyt. Zbýl z něj jen popel. Crha svoji nevěstu odvezl do svého rodiště, kde se konala svatba.

Víš, kde se odehrál tento příběh?

Při dobývání hradu byl zraněn i Crhův bratr, který posléze v domku ptáčníka zemřel.

Na památku svého bratra tam nechal Crha postavit kapli. Dnes na tom místě stojí kostel.

Zjisti, jakému svatému je kostel zasvěcen, protože stejně se jmenoval i Crhův bratr.

Znáš nějakou jinou pověst z okolí? Pokus se ji vyprávět.

Poznávání okolní krajiny

Svitávka leží v oblasti zvané Malá Haná, která je součástí Boskovické brázdy. Nachází se v údolí řeky Svitavy a obklopují ji četné vrchoviny a pahorkatiny.

Na západ odtud je přírodní park Halasovo Kunštátsko. Kraj, který si zamiloval básník František Halas. Nedaleká Rudka se může pyšnit jeskyní Blanických rytířů vytesanou do pískovce a Burianovou rozhlednou, která měří 16 m a poskytuje nádherný pohled do blízkého i vzdáleného okolí. Za návštěvu jistě stojí keramikou proslulé město Kunštát se svým zámkem.

Další zámky v okolí jsou také velmi zajímavé a zaslouží si prohlídku, např. v Letovicích a Lysicích.

V sousedních Boskovicích je soustředěna také celá řada kulturních a historických staveb např. zámek s parkem, hrad, radnice, kostel sv. Jakuba, synagoga v židovské čtvrti i původní židovský hřbitov. Ti, kteří dají přednost přírodě, mohou zamířit do místního westernového městečka nebo k rybníku Suchý.

Krajina je tu velmi krásná a rozmanitá, plná zajímavostí. Zájemcům může poskytnout bohaté kulturní i sportovní vyžití za každého ročního období. Je tu spousta turisticky značených cest, cyklotras, koupališť nebo lyžařských areálů a celá řada dalších příležitostí pro aktivní odpočinek.

*Které zámky v okolí jsi navštívil?
Jaké místo podle tebe je v okolí nejzajímavější?*

Voda v krajině

Podle řeky Svitavy, v jejímž údolí se městečko nachází, vznikl i samotný název, Svitávka.

Pravým přítokem Svitavy je zde potok Sebránek, který má dva prameny, v Kunštátě a v Újezdě u Kunštátu. Z levé strany se pak vlévá potok Semíč pramenící u Sudic a protékající svitáveckou chatovou oblastí a ulicí U Koupaliště.

Voda řeky Svitavy dále pokračuje ve své cestě a vlévá se do Svratky, ta do Dyje, Dyje zase do Moravy, Morava do Dunaje a ten završí svoji pouť v Černém moři.

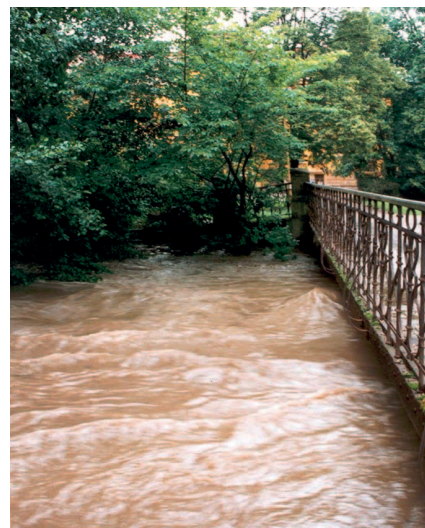

*Kam se dostane voda z potoků a řek v našem okolí?
Která přehrada leží na přítoku řeky Svitavy?
Zkus zjistit, kde pramení výše zmíněné řeky.*

Co dokáže déšť

Podle dochovaných písemných zmínek už v minulosti Svitávku často sužovaly přírodní pohromy. Povodně vznikaly v době jarního tání či prudkých dešťů.

Po vybudování přehrady Křetínka se situace zlepšila, ale i přesto v povodňových letech se voda dostala do sklepů rodinných domků, na náměstí a na některá níže položená prostranství.

Zeptej se rodičů (prarodičů), ve kterých letech došlo k záplavám a kam všude se voda dostala.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Dříve byli lidé odkázáni na vlastní zdroj vody. Měli studny s pumpou.

Na konci 20. století byl vybudován obecní vodovod, který vede z Hodišky do vodojemu na Hradisku a odtud samospádem do celé Svitávky. Tak byl zajištěn kvalitní zdroj pitné vody pro domácnosti.

*Proč je důležité vodou šetřit?
Jak chráníme čistotu pramenů a zdrojů pitné vody?
Kde jsou prameny vodovodu pro Svitávku?*

Rekreační oblasti v obci a okolí

Malebné údolí Semíče pod Hradiskem lákalo vždy k procházkám. Vznikla zde rekreační chatová oblast s krásným koupalištěm, které bylo chloubou Svitávky a kam se sjížděli lidé z celého okolí. Dnes slouží k rekreaci pouze chaty a některé starší chalupy.

Byla vybudována nová cyklostezka vedoucí ze Svitávky do Zboňku, odtud je možné se dostat do Letovic a dále na přehradu Křetínka. Mnoho místních obyvatel směřuje i opačným směrem přes Boskovice do rekreační oblasti Suchý.

*Kde se v okolí nachází koupaliště? Chodíš s rodiči na procházky do přírody?
Máš své oblíbené místo, které se ti nejvíce líbí? Které to je a proč?
Která místa v okolí využíváš pro sportovní vyžití v zimě a v létě?*

Historické památky v krajině

Na kopci zvaném Hradisko jsou dodnes patrné pozůstatky základů kamenného hradu, který zanikl v letech 1469–1470, a kaple sv. Ducha.

Velice významnou památkou a svitáveckou dominantou je raně barokní kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli. Pochází z roku 1703 a podle pověsti na stejném místě stála po roce 1100 pravděpodobně dřevěná kaple. Dnešní podobu má kostel od roku 1793, kdy vyhořel.

Za zmínku stojí jistě i škola. Stará škola bývala v domku pod kostelem a ten byl v roce 1788 za Josefa II. přestavěn. V roce 1897 byla z důvodu nedostatku místa postavena nová jednopatrová budova. Druhé patro bylo dostavěno později v roce 1930.

V místním parku s řadou vzácných dřevin stojí dvě secesní stavby, které patří do seznamu kulturních památek ČR. Velká Löw-Beerova vila připomínající zámek byla postavena v letech 1900–1902. Bydlel zde Benno a Rudolf Löw-Beerovi s rodinami. V současnosti zde sídlí Úřad městyse Svitávka, základní umělecká škola a knihovna. Malá Löw-Beerova vila pochází z roku 1906 a jejím stavitelem se stal Josef Nebelhosteny, který projektoval i brněnské nádraží. Vlastnil ji Alfréd Löw-Beer a později jeho syn Max. Letohrádek je dnes v soukromém vlastnictví a slouží jako rodinný dům s privátní lékařskou praxí.

K dalším památkám patří pískovcová barokní socha sv. Jana Nepomuckého umístěná na náměstí Svobody a trojboká boží muka hned vedle školy. Tam prý byli pohřbeni roku 1866 Prusové, kteří umřeli na cholera.

Navštívil jsi už některé výše uvedené historické budovy? Víš, kde bývala tzv. stará škola? Zjisti, jaké vzácné stromy jsou vysázeny v parku.

Sv. Jan Nepomucký se stal také patronem mostů, lodníků, vorařů a mlynářů.

Lidé se k němu obrací, když se bojí pomluv a mají strach z vody.

Jaké vody se mohli bát obyvatelé Svitávky?

Znáš ještě nějaké jiné památky, které tu nejsou zmíněné?

Jak se obec a okolí mění

Krajina, vesnice, městečka či města se neustále mění. Jsou to změny postupné a často si je ani neuvědomujeme. Nejlépe je zaznamenáme s odstupem času, až po letech. Stejně je to i s naším městečkem.

Mění se lidé, jejich zvyky, obyčeje, někdo se odstěhoval, jiný zase přistěhoval. Mění se domy a budovy, některé tu stojí spoustu let, jiné jsou nově postavené, další, které tu dříve stávaly, se bourají. Nejčastěji dochází k drobnějším opravám či přestavbám. Vznikají a průběžně zanikají různé firmy nebo spolky. Vysazují se tu stromy, jiné se zase kácí, upravuje se zeleň, zkrátka pořád se něco děje.

Třeba založením textilní továrny se do té doby převážně poklidná zemědělská obec přetvořila v průmyslové středisko. S tím souvisela výstavba nových budov, nová pracovní místa v tomto odvětví atd. Takto bychom mohli pokračovat dál výčtem celé řady dalších novinek, které byly provedeny z důvodu modernizace, např. nahrazení dlažebních kostek asfaltem, rozšíření a zprůhlednění některých silnic nebo oprava mostů.

O tom, co se děje teď, buď víme, anebo se to můžeme dovědět z webových stránek obce. Něco o minulosti zjistíme už jen z vyprávění starých lidí, z kreseb, fotografií nebo kronik.

Můžeme si jen přát, aby všechny změny byly jen k lepšímu.

Jaké změny jsi doposud zaznamenal ty? Zeptej se na to i svých rodičů a prarodičů.

Pokus se sehnat staré fotografie Svitávky. Co bys chtěl ve svém okolí zlepšit?

Obsah

Obecná část

1. Orientace v místní krajině

Domov a svět.....	1
Okolí školy.....	2
Okolí domova.....	2
Polední stín.....	3
Světové strany	3
Na vyhlídce.....	4

2. Domov, obec

Poloha obce v krajině.....	5
Dopravní značky, dopravní kázeň.....	6
Spojení obce se sousedními obcemi.....	6
Dopravní nehoda.....	7
Radnice, obecní úřad	8
Služby v obci.....	8
Zdraví a bezpečnost občanů.....	9
Kultura a sport v obci	9
Zemědělství v obci	10
Výrobní podniky v obci	11
Životní prostředí v obci.....	11
Co víme o minulosti obce.....	12
Pověsti o obci a okolní krajině	12

3. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	13
Voda v krajině	14
Co dokáže déšť.....	15
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	15
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	15
Historické památky v krajině	16
Jak se obec a okolí mění	16

Obec Svitávka

4. Orientace v místní krajině

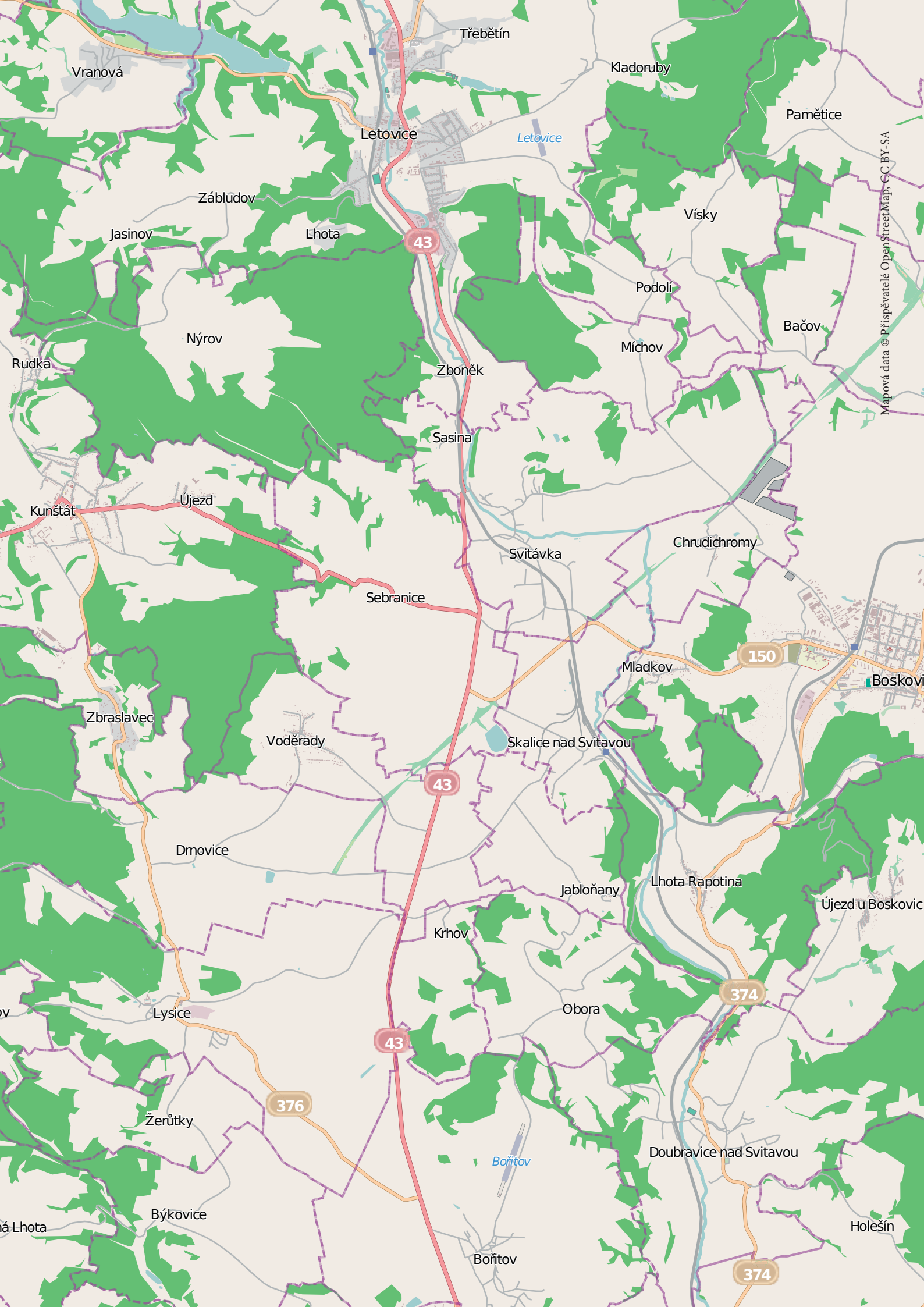
Domov a svět.....	17
Okolí školy.....	17
Okolí domova.....	18
Na vyhlídce.....	18

5. Domov, obec

Poloha obce v krajině	19
Sousední obce	19
Hlavní části obce	21
Uliční síť.....	22
Spojení obce se sousedními obcemi.....	22
Radnice, obecní úřad	23
Zdraví a bezpečnost občanů.....	23
Kultura a sport v obci	24
Výrobní podniky v obci	24
Zemědělství v obci	25
Životní prostředí v obci.....	25
Co víme o minulosti obce.....	26
Pověsti o obci a okolní krajině	27

6. Krajina mého domova

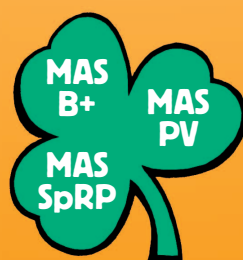
Poznávání okolní krajiny	28
Voda v krajině	29
Co dokáže déšť.....	29
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	29
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	30
Historické památky v krajině	30
Jak se obec a okolí mění	31

V rámci projektu byly vytvořeny tyto čítanky prvouky:

Součástí projektu je i Čítanka vlastivědy Boskovicka, Čítanka vlastivědy Poličska, pexeso a kvarteto.

PROJEKT

Venkov – můj domov aneb „Viš, kde žiješ?“
 JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ
 Z EVROPSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO FONDU PRO ROZVOJ VENKOVA
 v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce
 Programu rozvoje venkova ČR

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.